

Israel: Et demokrati i åndenød

Af Hans Henrik Fafner

Israel er fanget i en politisk udmattelseskrig, som kun på overfladen handler om personen Netanyahu. Reelt har problemerne langt dybere rødder. Og coronakrisen har kun forværret situationen.

Den første søndag i august blev det ugentlige kabinetsmøde sprunget over – for første gang i mange år. En krise i den israelske regering havde nået et punkt, hvor man ganske enkelt frygtede, at mødet kun ville skærpe den interne strid, som er ved at lamme hele landet.

Striden udspiller sig mellem regeringens to hovedpersoner, premierminister Benjamin Netanyahu og vicepremierminister Benny Gantz. Da de 17. maj i år præsenterede en fælles regering, håbede mange, at landet endelig ville opnå en vis politisk stabilitet. Det stik modsatte har vist sig at være tilfældet.

På det seneste er Gantz i mere eller mindre skarpe vendinger begyndt at sige, at Netanyahu er godt på vej til at

ødelægge det israelske demokrati, og at landets fremtid står og falder med, hvad der sker lige nu.

Løftebryderen Benny Gantz

Udefra set drejer det hele sig om personen Benjamin Netanyahu og hans kamp for politisk overlevelse. Han har været israelsk premierminister siden marts 2009 og klamrer sig nu til magten med alle midler.

Netanyahu står anklaget for korrupsion, manipulation med pressen og for at have raget til sig af offentlige midler. Myndighederne har gennem flere år samlet materialer mod ham, og retssagen er nu påbegyndt med ugentlige retsmøder, men så længe han sidder som regeringsleder, er der risiko for, at han får indflydelse på retssagens endelige udfald.

Det er nærliggende at se Netanyahus truende position som grunden til, at Israel skulle igennem tre gentagne parlamentsvalg og 508 dages uvisshed med provisoriske regeringer under Netanyahus ledelse.

Hans Henrik Fafner (f.1957) er journalist med fast base i Tel Aviv. Han har gennem de sidste 25 år skrevet om Mellemøsten og Israel som korrespondent for Dagbladet Information og Weekendavisen.

Det er også en af grundene til, at Benny Gantz trådte ind på den politiske arena. Han kan se tilbage på en lang militær karriere, som sluttede med posten som forsvarschef. Israel har en lang tradition for, at tidligere generaler forsøger sig som politikere, men man regnede egentlig ikke med at se Gantz gøre det. Han påbegyndte en erhvervskarriere, men sadlede så pludseligt om og stiftede midterpartiet Kahol Lavan (Blå Hvid) i 2018. Netanyahu opløste det israelske parlament Knesset første gang i november 2018, og og i den forbindelse profilerede Kahol Lavan sig da med en altoverskyggende politisk målsætning: at få afsat Netanyahu. Benny Gantz lagde ikke skjul på, at han anså premierministeren for at være uhæderlig, og holdt fast i, at landet havde brug for en ordholdende politisk leder.

] På det seneste er Gantz begyndt at sige, at Netanyahu er godt på vej til at ødelægge det israelske demokrati.

Det scorede han mange stemmer på – nok til at forhindre Netanyahu og hans højreliberale parti Likud i at mønstre det nødvendige flertal på 61 af Knessets 120 mandater til at danne regering. Dog var det ikke nok til at fratage Netanyahu magten. Derfor gik Israel fra valg til valg uden at få en ny regering.

Pinen fik en ende, da Gantz i maj måned vendte på en tallerken og indgik i regeringssamarbejde med Netanyahu. Gantz begrundede det med, at han dermed sparede den israelske befolkning for at blive trukket gennem en fjerde valgkamp, der for-

mentlig ville have endt på samme måde som de øvrige.

Han betalte en høj pris for dette tilsyneladende samfundssind. Kritikken kom haglende ned over ham. Manden, der havde efterlyst en ordholdende leder, havde jo svigtet sit eget ultimative krav og valgløfte ved at gå i samarbejde med Netanyahu i stedet for at vælte ham.

To gyldne chancer for Bibi

Aftalen mellem Netanyahu og Gantz er, at regeringen efter planen skal fungere i tre år: halvdelen af tiden med Netanyahu som premierminister, hvorefter Gantz skal overtage posten. Den hviler dog på gyngende grund, da der er grund til at betvivle Netanyahus vilje til at overholde den sidste del af aftalen, skal man tolke ud fra den aktuelle krise mellem de to, som udspringer af finanslovsforhandlingerne.

Israels allerede stærkt forsinkede finanslov skal ifølge aftalen dække en toårig periode. Nu insisterer Netanyahu på at tage ét år ad gangen. Hans argument er, at det i den nuværende krisesituation vil være uansvarligt at lave økonomisk langtidsplanlægning. Det ligner dog en politisk fælde, fordi han med denne forholdsregel kan sikre sig en nødudgang: Lykkes det ikke regeringen at enes om en finanslov, bliver der nemlig ganske automatisk udskrevet valg.

Den første frist for at vedtage en finanslov var 25. august, hvor man på et hængende hår lykkedes at blive enige – ikke om en finanslov, men om at udsætte beslutningen til 23. december, hvorfor den usikre situation fort-

sætter. Og på det tidspunkt skal man allerede i gang med at forhandle sig frem til den næste finanslov, som skal være på plads i juni 2021 – altså i tilpas god tid, før det er Gantz' tur til at sætte sig ved roret. Med den nye model øjner Netanyahu dermed to gyldne chancer for at få opløst samarbejdet, hvis meningsmålingerne på det givne tidspunkt er gunstige for Likud: Han kan benytte uoverensstemmelserne om finansloven til at få det valg, som han gerne vil have, men uden at bryde den koalitionsaftale, han har indgået med Gantz. Samtidig har han, trods sammenbrudte forhandlinger, stadig mulighed for at ændre holdning og alligevel indgå et forlig, skulle et valg ikke være optimalt for ham og Likud lige nu.

Netanyahu er presset

Hvorvidt et nyt valg er gavnligt for Likud, afhænger nemlig af en række andre problemer, som i mellemtiden har taget til i omfang. Tidligere på året kom COVID-19 til Israel, og det har på mange måder bragt hele den politiske situation i ubalance.

I starten syntes Netanyahu og hans daværende ministre at tackle situationen forbilledligt. I hvert fald var dødstallene beskedne, og landet så ud til at have redet stormen af. I juli tiltog epidemien imidlertid drastisk, og med den fulgte den alvorligste økonomisk krise i landets historie.

Det har stillet Netanyahu i en ny position: En stor del af den folkelige vrede er nu rettet mod ham. Han får skylden for at have genåbnet samfundet for hurtigt, og ikke mindst for, at krisen

lader til at have slået bunden ud af den ellers så robuste israelske økonomi.

Arbejdsløsheden ligger et godt stykke over de 12 procent, og krisen har blotlagt de store sociale forskelle, som længe har været en kendsgerning i det israelske samfund, men som nu får afgørende betydning for de mange mennesker, som lever uden tilstrækkeligt socialt sikkerhedsnet. Dette har været med til at kanalisere frustrationerne over i en kontant vrede mod Netanyahu og hans hedonistiske livsførelse, der står i skærende kontrast til mange israeleres spartanske hverdag. Næsten som en slags efterrationalisering slutter mange derfor, at Netanyahu hele vejen igennem har haft mere travlt med at hytte sit eget velbjergede skind end med at beskytte landet mod krisens hærgen.

Det er i hvert fald budskabet ved de mange demonstrationer, der er vokset frem i takt med coronaen og den økonomiske krise. Ved hver eneste ser man store bannere med påskriften "Crime Minister" ved siden af Netanyahus ansigt, og ved en stor demonstration i Tel Aviv citerede en af talerne Skabelsesberetningen i, at slangen var det snedigste af alle de vilde dyr, som Gud skabte.

Demonstranterne retter ikke skytset mod Gantz i helt samme grad, men de kræver, at han træder i karakter og tager tydeligere afstand fra Netanyahu. På plakater er Gantz blevet ikklædt stribet sweater og tophue i rød-hvide farver med påskriften "Hvor er Holger?".

Kontrasternes Israel

Først og fremmest har den giftige kombination af Netanyahu-retssagen med

deraf følgende regeringskrise og COVID-19 med deraf følgende økonomisk krise fået Israels mange indre brudflader op til overfladen. Den nuværende regering blev præsenteret som en måde at samle nationen på. I stedet er den på ganske kort tid kommet til at stå som symptom på et demokrati i åndenød. Det hænger sammen med, at denne regering på mange måder er en foreløbig kulmination på mange års udvikling.

De aktuelle demonstrationer er blevet skildret som en mere eller mindre direkte fortsættelse af de sociale protester, som skyllede over Israel sommeren 2011. Direkte inspireret af revolutionen på Tahrir-pladsen i Kairo gik

Regeringen blev præsenteret som en måde at samle nationen på, men i stedet er den kommet til at stå som symptom på et demokrati i åndenød.

israellerne dengang på gaden med krav om et mere anstændigt samfund. Nogle forandringer kom der faktisk også ud af det, blandt andet en række tiltag for at udligne de mest graverende sociale forskelle: Det blev en smule lettere for unge familier at købe deres første bolig, og med israelsk selvironi siger man, at der skam også blev indført priskontrol med hytteost. Det førte dog ikke til gennemgribende forandringer. De ældre akademikere, som i 2011 markerede sig med sorte flag og omtalte premierministeren som 'crime minister', er nu blevet afløst af yngre generationer, som ikke er tilfredse med skinreformerne fra 2011.

Protesterne den gang affødte en ny folkelig vilje til at stille politikere til ansvar. Det rammer nu Netanyahu som et

kølleslag. Regeringsdannelsen i maj med Gantz' politiske kovending har bekræftet demonstranternes frustration over upålidelige politikere, og så fik den økonomiske krise det hele til at eksplodere.

Netanyahu og hans inderkreds har ved flere lejligheder forsøgt at afvise demonstrationerne som venstrefløjsektremisme. Demonstranterne har fået prædikatet anarkister, men hævder selv, at de er en apolitisk protestbevægelse, der får støtte fra alle samfundsgrupper. Flere af frontfigurerne er kunstnere eller selvstændigt erhvervsdrivende, som er hårdt ramt af krisen, men de har også fået selskab af ultraortodokse jøder, der normalt befinder sig på den politiske højrefløj. Kontrasterne er mange i Israel, og visse af dem er blevet dybere, mens demonstrationerne også taler deres tydelige sprog om national samling på en ny måde.

Klandemokrati og populisme

På den baggrund ser det umiddelbart sort ud for Netanyahu, skulle der komme nyvalg. Men som stort set det eneste parti har hans eget Likud holdt sig nogenlunde stabilt i meningsmålingerne, på trods af den ene krise efter den anden.

Israel har så store kontraster mellem de mange befolkningsgrupper, at analytikere som Mordechai Kedars mener, at mindst en ottestatsløsning skal til for at skabe varig fred i landet, da en en-tostatsløsning ikke er tilstrækkelig. Landet fungerer langt hen ad vejen som et klandemokrati, forstået på den måde, at man i de forskellige grupperinger stemmer, som man altid har stemt. Det er blandt andet det, der

sikrer Likud-partiet en af landets mest loyale vælgerbefolkninger.

Netanyahu lever efter den hovedregel, at en politisk leder aldrig svigter sit politiske bagland. Det har han formelt set heller ikke gjort, og derfor kan de lettere at se gennem fingre med hans hedonistiske livsførelse og købe historien om, at korruptionsretssagerne mod ham har karakter af heksejagt. Omvendt har Benny Gantz forbrudt sig mod denne regel. Han gik jo til valg på løftet om at detronisere Netanyahu, men endte med at gå i kompagniskab med hovedfjenden. I meningsmålingerne er Kahol Lavan da også styrtdykket.

Hertil kommer så den globale tendens, at moderne politik bliver mindre og mindre værdistyret, eller ideologisk, og i stedet appellerer til følelser og angreb på eliten. Denne populisme er også på fremtog i Israel.

Netanyahu taler konstant om den iranske fare og vigtigheden af at stå sammen mod den, og han er aldrig sen til at skyde skylden for tidens problemer på venstrefløjen og anarkisterne i Tel Aviv, også for demonstrationerne. Byen har altid repræsenteret det progressive og liberale Israel, og i mange sammenhænge står den i skærende kontrast til det konservative Jerusalem. Mange israelere taler ringeagtende om *Medinat Tel Aviv*, staten Tel Aviv, der er en boble, hvor den intellektuelle elite lever sit eget velbjergede caféliv. Dette spændingsfelt mellem Tel Aviv og Jerusalem er blevet et centralt element i landets aktuelle krise, og ude i periferien, hvor mange Likud-vælgere bor, er sympatien for Tel Aviv mange steder til at overse.

Ikke desto mindre er der tydelige tegn på, at Benjamin Netanyahu er i vanskeligheder. Iagttagere påpeger, at hans beslutninger virker mere og mere irrationelle, og at han konstant skifter kurs. Da han i begyndelsen af august besluttede at udbetale hver borger et hjælpebeløb svarende til 1.400 kroner, var det efter mange og slingrende overvejelser. Mange sagde, at hjælpen kom for sent, og en kommentator ved dagbladet *Yediot Ahronot* ('Sidste nyt') beskrev premierministeren som en "socialist på steroider". Avigdor Lieberman, som står i spidsen for det lille nationalkonservative parti Yisrael Beiteinu (Israel er Vort Hjem), og som selv er røget uklar med Netanyahu, har ved flere lejligheder sagt, at premierministeren minder om Argentinas tidligere leder Juan Perón – ingen værdier, ingen visioner og udelukkende drevet af ønsket om at holde sig ved magten.

Det er dér, den israelske regering – og dermed også resten af landet – står lige nu. Lederne af protestdemonstrationer betegner sig selv som demokratiets sidste mohikanere. Dette er naturligvis en tilsnigelse, for det israelske demokrati er solidt og grundfæstet, men oplevelsen af, at det er under dramatisk belejring i disse tider, er uomtvistelig. Retssagen mod Netanyahu går sin skæve gang, de demokratiske institutioner fungerer, og den politiske strid fortsætter som en udmattelseskrig, hvor det synes, at tiden med Benjamin Netanyahu er ved at være forbi. Hvor længe, den vil vare, og hvilke veje, det hele vil tage, er der dog ingen, der kan give noget svar på.